

RESOVIA SACRA

STUDIA TEOLOGICZNO-FILOZOFICZNE
DIECEZJI RZESZOWSKIEJ
ROK 24 (2017)

NUMER JUBILEUSZOWY
Z OKAZJI 25-LECIA
DIECEZJI RZESZOWSKIEJ

Rzeszów 2017

GRZEGORZ KAMIL SZCZECINA

**W. RĘDZIOCH, G. GÓRNY, J. ROSIKOŃ,
ZŁO DOBREM ZWYCIĘŻYŁ. ŚWIĘTY JERZY XX WIEKU,
WYDAWNICTWO ROSIKON PRESS,
WARSZAWA 2017, SS. 336**

W Liście pasterskim Episkopatu Polski: *Przed beatyfikacją Sługi Bożego księdza Jerzego Popiełuszki* (2010), biskupi skierowali do wiernych następujące słowa: „Nadzieja, którą Ksiądz Jerzy pokładał w Bogu, zaowocowała miłością heroiczną. Chociaż jego posługiwanie kapłańskie przypadało na czas wielkiego ucisku, pozostał on wierny swemu powołaniu i wytrwale służył Bogu i człowiekowi. Pośród prześladowań wskazywał, jak kochać i sam żył miłością na co dzień, a zło uczył dobrem zwyciężać. (...) Świadectwo Księdza Jerzego jest dziś bardzo aktualne. Dziś także potrzeba stanowczo stawać w obronie prawdy, godności człowieka oraz ewangelicznych wartości. Dziś także trzeba w Polsce jednoczyć ludzi wokół spraw najważniejszych. Trzeba uwalniać się od nienawiści i budowania murów, które dzielą, a zło dobrem zwyciężać.”¹. Wciąż

MGR LIC. GRZEGORZ K. SZCZECINA, studia magisterskie ukończył na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w 2014 roku. Aktualnie jest doktorantem w Instytucie Historii Kościoła i Patrologii KUL. Kontakt: grzesszczecina@interia.pl

1. List pasterski Episkopatu Polski, *Przed beatyfikacją Sługi Bożego księdza Jerzego Popiełuszki*, w: *Zło dobrem zwyciężał. 9 dni z Błogosławionym Księdzem Jerzym Popiełuszką. Modlitewnik*, red. W. Ciak, Poznań 2010, s. 6, 13.

żywy, a ostatnio bardzo rozpowszechniony, dzięki procesowi kanonizacyjnemu, kult bł. ks. Jerzego Popiełuszki zaowocował na przestrzeni ostatnich lat bardzo bogatą literaturą dotyczącą Jego osoby i działalności. Na temat „żoliborskiego kaznodziei” powstało już wiele opracowań, zwłaszcza tych wspomnieniowych, jednakże publikacja Włodzimierza Rędziocha², Grzegorza Górnego³ i Janusza Rosikononia⁴ pt. *Zło dobrem zwyciężył. Święty Jerzy XX wieku*, zasługuje na szczególną uwagę.

Recenzowana publikacja ukazała się dzięki nakładowi Wydawnictwa Rosikon Press w 2017 roku. Wśród literatury poświęconej „niezłomnemu kapłanowi” akurat ta jawi się jako pewne *novum*, gdyż stanowi bardzo wartościowy zbiór świadectw osób, którzy w różny sposób towarzyszyli za życia Błogosławionemu. Wszystkie relacje zostały zebrane i zaprezentowane czytelnikowi w formie wywiadów. Ponadto publikacja w bardzo przystępny sposób przedstawia postać bł. ks. Jerzego Popiełuszki. Prawidłowe odczytanie sylwetki i przesłania „żoliborskiego męczennika” nie jest możliwe bez zaprezentowania i umiejscowienia życia ks. Popiełuszki w danym kontekście historycznym. Również ten fakt nie uszedł uwadze Autorów. Zostało to uczynione bardzo sprawnie i w dość ciekawy sposób, tak, by zaznajomić w najlepszy sposób czytelnika z sytuacją społeczno-polityczno-religijną lat osiemdziesiątych minionego wieku.

Po stronach tytułowych (s. 1, 4), w „Przedmowie wydawcy” (s. 5–7), został wyrażony cel publikacji: „Ludzie żyją w pamięci innych. Świadkowie jednak umierają, więc pamięć należy podtrzymywać. Trzeba utrzymywać ją, by nie zginęła: ocalić od zapomnienia, by przekazać następnym generacjom.” (s. 5). W tym

2. Inżynier, publicysta, ur. w 1951 r. Jest autorem m.in.: *Grób św. Piotra w nekropoli watykańskiej* (Kalwaria Zebrzydowska 1989), *Fatima i okolice* (Terni 1993), *Bazylika św. Piotra* (Terni 1991), *Łaska pielgrzymowania. Santiago de Compostela* (Kraków, 1999), oraz współautorem m.in.: *Asyż. Spotkanie religii świata* (Kalwaria Zebrzydowska 1990), *Cardinali del Terzo Millennio* (Watykan 1996), *Niezapomniani. Jan Paweł II we wspomnieniach przyjaciół i współpracowników* (Kraków 2015).
3. Publicysta, reporter, ur. 1969 r. Założyciel i redaktor naczelny kwartalnika „Fronda”. Autor ponad 30 książek, które doczekały się 19 wydań zagranicznych m.in.: *Ufam. Śladami Siostry Faustyny* (Warszawa 2010), *Świadkowie Tajemnicy* (Warszawa 2012), *Oblicze Prawdy. Żyd, który zbadał Całun Turyński* (Warszawa 2013), *Ludzie z doliny śmierci* (Kraków 2013), *Trzej królowie. Dziesięć tajemnic. Sekrety Bożego Narodzenia* (Warszawa 2014), Laureat wielu nagród dziennikarskich, filmowych i książkowych. Obecnie publicysta tygodnika „W Sieci” i portalu wpolityce.pl.
4. Fotograf, ur. 1942 r., członek Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, Związku Polskich Artystów Fotografików. Wystawy indywidualne m.in. w Starej Galerii w Warszawie, Barbican Centre w Londynie, na Uniwersytecie Oksfordzkim, w Akademii Sztuk Pięknych w Wilnie. Autor wielu albumów m.in.: *Skarby kultury na Jasnej Górze, Kościół Mariacki w Krakowie, Warszawa, Polskie Madonny, Madonny Europy*. Wraz z Grzegorzem Górnym opublikował m.in.: *Ufający. Śladami bł. ks. Michała Sopočki* (Warszawa 2012).

miejscu Autorzy informują, iż część wywiadów zamieszczonych w publikacji, przeprowadził Włodzimierz Rędzioch, czego wynikiem „powstał zapis kilkunastu rozmów. Nie układają się one w chronologiczną opowieść, nie tworzą linearnego ciągu wydarzeń. Często powtarzają się w nich te same motywy, lecz widziane z różnych stron” (s. 5–6). Stanowi to o swoistym kolorycie publikacji i pewnej wartości. Zauważono również, iż „rozmowy przeplatane są tekstami Grzegorza Górnego, który pomaga (...) umiejscowić relacje świadków w historycznym kontekście” (s. 6). Integralną część publikacji stanowi bogactwo fotografii Janusza Rosikononia. Motyw postania książki został wyrażony następująco: „Autorzy reprezentują trzy różne pokolenia, wywodzą się z trzech różnych środowisk. Wszyscy jednak czują się w jakiś sposób dłużnikami ks. Jerzego. Mają świadomość, że jego ofiara dotyka także bezpośrednio ich. Że jest związana z losami wszystkich Polaków. Z tego poczucia wzięła się niniejsza książka” (s. 7).

Po „Spisie treści” (s. 8–11), gdzie można doliczyć się trzydziestu pięciu rozdziałów, Autorzy prezentują „Kalendarium” (s. 12–27). Nie traktuje ono tylko o życiu ks. Popiełuszki, ale odnosi się do całego kontekstu historycznego. Pomaga to czytelnikowi jeszcze lepiej odczytać ramy chronologiczne, a co za tym idzie, problemy społeczne i kwestie historyczne danego przedziału czasowego. Trzeci rozdział „Wojna o duszę” (s. 31–33) traktuje o zagadkowej śmierci ks. Jerzego. Kolejny „To nie są kamienie, to ludzie” (s. 34–66) – to zapis rozmowy z Januszem Kotańskim, historykiem, obecnie ambasadorem Polski przy Stolicy Apostolskiej. „Środek Europy” (s. 67–71) wprowadza czytelnika w środowisko społeczne i rodzinne gdzie wychował się młody Alfons (ks. Jerzy) Popiełuszko. Dlatego czymś naturalnym jest umieszczenie w tym miejscu publikacji wywiadu przeprowadzonego z rodzeństwem Błogosławionego: Józefem Popiełuszką (oraz Alfredą) i Teresą Boguszewską, pt.: „Ofiarowany w łonie” (s. 73–86). Siódmy rozdział „Kompania karna” (s. 87–89) prezentuje epizod z kleryckiej służby wojskowej Alfonsa Popiełuszki w Bartoszykach. „W oczach dziecka” (s. 91–98), tak została zatytułowana kolejna rozmowa, tym razem z Markiem Popiełuszką, bratankiem ks. Jerzego. Jest to znaczny walor publikacji, gdyż nie są znane inne publikacje, które przytaczałyby relacje wspomnieniowe właśnie tej osoby. Rozdział „Najbardziej zwyczajny człowiek” (s. 99–101) wprowadza już w okres pierwszych lat posługi kapłańskiej Błogosławionego. Wywiad „Był gotowy na wszystko” (s. 102–120) został przeprowadzony z ks. Marcinem Wójtowiczem, który wraz z ks. Popiełuszką posługiwał w parafii św. Stanisława Kostki na warszawskim Żoliborzu. Jedenasty rozdział „Nie ma wolności bez »Solidarności«” (s. 121–127) jest opisem przyczyn i następstwa strajków z 1980 roku, na bazie których powstała NSZZ „Solidarność”. Kolejna relacja to wspomnienia

s. Krystyny Włodarskiej pt. „Żyliśmy w nieustannym napięciu” (s. 128–136). „Ponad polityką” (s. 137–141) to opis klimatu politycznego lat osiemdziesiątych XX wieku. W tym miejscu autorzy przedstawiają genezę słynnych nabożeństw patriotycznych w żoliborskim kościele – „Mszy św. za Ojczyznę i tych, którzy dla niej cierpią najbardziej”, które odprawiał Błogosławiony. Kolejna rozmowa pt. „Wezwanie do życia w wolności” (s. 142–166) została przeprowadzona z Adamem Nowosadem, który to dzięki posłudze i działalności ks. Jerzego „powrócił” do gorliwego życia chrześcijańskiego. Rozdział „Obrońca kołyński” (s. 167–171) prezentuje mało znany aspekt z duszpasterskiej posługi „żoliborskiego kapłana”, a mianowicie jego nieustanne zabieganie o poszanowanie życia od poczęcia aż po naturalną śmierć. Szesnasty rozdział „Przyjął nasze krzyże” (s. 172–186) stanowi wywiad z Joanną Grzybowską, która od urodzenia była związana z parafią św. Stanisława Kostki. „Jeden tylko, jeden cud” (s. 187–191) przedstawia „nadzieję”, którą miliony Polaków łączyły z ruchem „Solidarność”. Kolejna relacja „To był prorok” (s. 192–202) należy do parafianki, katechetki – Agnieszki Treli. Rozdział „Sursum corda” (s. 203–205) jest próbą przedstawienia oparcia i pomocy, jakiej mogli doświadczać cierpiący i utrudnieni systemem komunistycznym Polacy od Kościoła. To w nim odnajdowali wsparcie i otuchę. Służyły temu m.in. wspomniane wcześniej Msze za Ojczyznę. Wpisuje się tutaj niejako kolejna rozmowa, tym razem z Bogusławem Morką, który wykonywał pieśni w czasie wspomnianych nabożeństw patriotycznych. Wywiad został zatytułowany: „Tenor księdza Jerzego” (s. 208–222). Rozdział „Papież i Prymas” (s. 223–235) jest próbą przedstawienia duchowego wpływu i kształtowania posługi oraz kaznodziejskiego przekazu Błogosławionego przez Wielkich Polaków: Sługę Bożego Stefana kard. Wyszyńskiego i św. Jana Pawła II. Kolejna rozmowa: „Jak św. Andrzej Bobola” (s. 236–245), została przeprowadzona z kard. Stanisławem Dziwiszem – emerytowanym metropolitą krakowskim, który był osobistym sekretarzem Papieża Polaka. Ostatnie lata życia ks. Popiełuszki prezentuje rozdział: „Pętla zaciska się” (s. 247–253). Joanna Sokół – to kolejny świadek życia i posługi „męczennika komunizmu”. Zapis wspomnień pracownika sądownictwa, uczestnika procesów internowanych, na które również przybywał ks. Jerzy, został zatytułowany: „Wiedział, że go nie uchronimy” (s. 254–267). Ostatnie chwile życia, okoliczności śmierci i pogrzebu Błogosławionego, prezentuje rozdział „Sprawcy giną w mroku” (s. 269–273). Jeden z ostatnich wywiadów: „W środku kamiennego różańca” (s. 274–286), który Autorzy zamieścili w publikacji, został przeprowadzony z Jerzym Kaliną – projektantem grobu ks. Popiełuszki. Dwudziesty siódmy rozdział „Człowiek opatrności” (s. 287–291) stanowi przedruk, w formie cytatów wypowiedzi

o ks. Jerzym, znawców jego życia i działalności bądź innych świadków. W tym miejscu znajdziemy m.in. słowa: ks. Jana Sochonia, ks. Jana Sikorskiego, Stefana Bratkowskiego, ks. Teofila Boguckiego. „Papież objął go ramionami” (s. 292–302) to rozmowa z Katarzyną Soborak, uczestniczącą w comiesięcznych Mszy św. za Ojczyznę, a obecnie kierowniczką Ośrodka Dokumentacji Życia i Kultu Bł. Ks. Jerzego Popiełuszki w Warszawie. Od wielu lat jest szczególnie zaangażowana w kultywowanie pamięci o „kapelanie »Solidarności«”. „Moc słowa” (s. 303–307) to prezentacja wybranych fragmentów wypowiedzi, pism lub kazań ks. Jerzego. Kolejny umieszczony wywiad: „Nie można zabić prawdy” (s. 308–314), został przeprowadzony z kard. Angelo Amato, który jako przedstawiciel Ojca Świętego, w 2010 roku, wyniósł do godności błogosławionego ks. Jerzego Popiełuskę. Rozdział „Rozbitek z Francji” (s. 315–317) jest opisem: życia ks. Bernarda Briena oraz cudownego uzdrowienia za wstawiennictwem ks. Popiełuszki, które umożliwiło otwarcie procesu kanonizacyjnego. Kolejna rozmowa „Jestem »bliźniakiem« księdza Jerzego” (s. 318–326) została przeprowadzona ze wspomnianym wcześniej kapłanem, który modlił się przy łóżku uzdrowionego Francisza Audelana. Kolejny rozdział traktuje o „małych” cudach, których materialne świadectwa stanowią o części zbiorów Ośrodka Dokumentacji Życia i Kultu Bł. Ks. Jerzego Popiełuszki. Ostatni zamieszczony wywiad został przeprowadzony z biskupem Santierem, ordynariuszem diecezji Créteil, gdzie rozpoczął się proces kanonizacyjny Błogosławionego. Całość publikacji została zwieńczona: „Postscriptum” (s. 334), stosownymi „Podziękowaniami” (s. 335), oraz „stopką redakcyjną” (s. 336), gdzie zamieszczono m.in. informację o źródłach niektórych prezentowanych fotografii.

Należy zaznaczyć, iż podstawowym i bardzo istotnym walorem recenzowanej publikacji jest fakt, że stanowi ona zbiór wspomnień, relacji świadków życia i posługi bł. ks. Jerzego Popiełuszki. Wszystkie zawarte w publikacji wywiady stanowią niezwykle ważny i istotny materiał, który może być źródłem dla dalszych poszukiwań i badań naukowych związanych z postacią Błogosławionego, bądź sytuacją społeczno-religijną lat osiemdziesiątych minionego wieku. Kolejnym istotnym walorem pozycji wydawniczej jest fakt umieszczenia w niej aż stu czterdziestu jeden fotografii, głównie autorstwa Janusza Rosikononia. Stanowią one cenną egzemplifikację zaprezentowanych treści. Niektóre ze zdjęć są unikatowe, co zalicza się do kolejnego waloru książki. Próbując dokonać końcowej oceny należy zaznaczyć, że stanowi ona przykład dobrego warsztatu pracy, umiejętności prowadzenia poszukiwań źródeł. Możliwe to jest dzięki wytrwałej pracy i analizie materiałów. Publikacja Włodzimierza Rędziocha, Grzegorza Górnego i Janusza Rosikononia jest bardzo starannie i rzetelnie przygotowana oraz

wydana w ładniej szacie graficznej oraz twardej oprawie. Bogactwo zawartych w niej treści zachęca do zafascynowania się osobą „wielkiego orędownika”, jakim jest bł. ks. Jerzy Popiełuszko. Wsłuchania się w Jego nauczanie i wcielanie ewangelicznych treści w życie.

Recenzowana publikacja posiada jednak pewne mankamenty. Nie należą one do istoty tematu i celu, jaki przyświecał Autorom, są raczej wątkami pobocznymi, detalami. W rozdziałach „Człowiek opatrności” i „Moc słowa” brak wskazania źródeł, skąd pochodzą zamieszczone cytaty. Na stronie 138 umieszczono następującą informację: „Jedną z odpowiedzi na te wyzwania stały się Msze za Ojczyznę, które zainicjował w październiku 1980 roku proboszcz parafii św. Stanisława Kostki ks. Teofil Bogucki.”. Miesiąc ten, jako początkowy nabożeństw patriotycznych w miejscowej parafii bardzo często pojawia się w różnych publikacjach, jednak *Kroniki parafialne* podają zupełnie inną datę. 16 grudnia 1980 roku odprawiono „Nabożeństwo o jedność i wolność Ojczyzny”, które można przyjąć jako początek „Mszy św. w intencji Ojczyzny” sprawowanych w miejscowej świątyni aż do chwili obecnej (*Kronika parafii św. Stanisława Kostki w Warszawie 1974–1981*, w: Archiwum Parafii św. Stanisława Kostki na warszawskim Żoliborzu, b. sygn.). Być może istnieje inne, nieznane recenzentowi źródło, które wskazuje na październik 1980 roku. W przeciwnym razie publikacje podają błędną datę.

Reasumując, należy jeszcze raz podkreślić dużą wartość recenzowanego dzieła, oraz docenić wkład pracy autorów. Z całą pewnością lektura tej pozycji wydawniczej jest godna polecenia i uwagi czytelnika, który jeszcze lepiej chce poznać postać bł. ks. Jerzego Popiełuszki. Niech ostatecznym zwieńczeniem będzie fragment z przytaczanego na wstępie Listu pasterskiego Episkopatu Polski: „Ksiądz Jerzy Popiełuszko pokazał nam świadectwem swego życia, że autentycznie przeżywana wiara rodzi postawę zatroskania o dobro innych ludzi. Jako kapelan Solidarności nie był obojętny na kłamstwo, biedę, krzywdę, niesprawiedliwość. W ten sposób stał się swego rodzaju patronem sprawiedliwości społecznej w naszym kraju. Nauczanie i postawa Księdza Jerzego uwrażliwiają nas dzisiaj na współczesne formy wyzysku i złego traktowania ludzi słabych, biednych i bezrobotnych”⁵.

5. List pasterski Episkopatu Polski, *Przed beatyfikacją Sługi Bożego księdza Jerzego Popiełuszki*, w: dz. cyt., s. 13.